

İŞSİZLİĞİN AİLE HARCAMALARINA OLAN ETKİSİNİN ALGISAL ANALİZİ

*Yrd. Doç. Dr. Taner AKÇACI**

*Arş. Gör. Mehmet ÖZÇALICI***

ÖZ

Küreselleşmeyle birlikte birçok ülke için ciddi bir sorun haline gelen işsizlik, yaşanan ekonomik krizlerle birlikte daha da yaygınlaşmaktadır. İşsizlikle mücadelede uygulanacak politikaların sağlıklı şekilde uygulanabilmesi için işsizliğin nasıl algılandığının bilinmesi son derece önem arz etmektedir.

Bu çalışmada işsizliğin aile harcamalarına olan etkisinin ailedeki bireyler tarafından nasıl algılandığı ölçülmeye çalışılacaktır. Bu doğrultuda aile harcamalarına işsizliğin etkisinin ailedeki bireyler tarafından algılama biçimini ölçmeye yarayan bir ölçek geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek Kilis ilinde ikamet etmekte olan 150 aileye uygulanmıştır. Bulgular neticesinde aile harcamaları aile reisinin işsiz olduğu ailelerde, aile reisinin işsiz olmadığı ailelere oranla daha fazla azaltılmış olarak algılanmaktadır. Buna karşılık yaş, eğitim ve ailede yaşayan birey sayısı harcamalarının algısında anlamlı farklılık oluşturmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Aile harcamaları, Varyans analizi.

JEL Kodları: A10, E24, D10

PERCEPTIONAL ANALYSIS OF THE EFFECT OF UNEMPLOYMENT TO THE FAMILY EXPENDITURES

ABSTRACT

Unemployment has become a major problem for most of the countries with globalization. It has even become more prevalent with economic crises. The perception of unemployment on the family expenditures has crucial importance in implementation of policies against unemployment

In this study, it is aimed to measure the perception of family expenditures under unemployment situation. For this purpose a scale is developed which provides the perception of family expenditures under unemployment situation. Scale is applied to 150 family members in Kilis region. As a result of the findings, family members in which head of the family is unemployed, are more pessimist about the perception of family expenditures. On the other hand age, education and number of individuals living in the family do not constitute significant difference on the perception.

Keywords: Unemployment, Family expenditures, ANOVA

JEL Codes: A10, E24, D10

* Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, akcaci@kilis.edu.tr

** Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, mozcalici@kilis.edu.tr

GİRİŞ

İşsizlik, hem ekonomik hem de sosyal etkileri bakımından Türkiye ekonomisinin her dönemde en önemli sorunlarından biri olma özelliği göstermiştir. Bir ülkedeki işsizlik sorunu ekonomik, sosyal, siyasal ve psikolojik pek çok soruna yol açabilir. İşsizlik, toplam üretim ve refah kaybı yanında suç ve şiddet olaylarının da artmasına neden olmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte birçok ülke için ciddi bir sorun haline gelen işsizlik, yaşanan ekonomik krizlerle birlikte daha da yaygınlaşmaktadır.

Resmi verilerde sivil işgücünün sivil istihdamdan fazla olması durumunda işsizlik sorunu ile karşılaşılır. Bu anlamda, çalışma gücü ve isteği olup cari ücret seviyesinde iş bulamama durumuna işsizlik denmektedir. İşsizlerin sayısı işgücüne oranlanarak işsizlik oranına ulaşılır. Genelde yüksek işsizlik oranı zayıf bir ekonominin işareti olarak algılanır.

Türkiye'de aktif nüfus hızla artmakta, bunun yanı sıra işgücü talebindeki artış daha yavaş olmaktadır. Bu durum, işgücüne katılım oranını düşürürken, formal olmayan sektörlerin de büyüme hızını artırmaktadır. Ekonomik büyümedeki dalgalanmalar, işgücüne katılım oranı üzerine olumsuz etkide bulunmaktadır. Türkiye'de işgücü talebinin en önemli belirleyenlerinden biri olan ekonomik büyümede görülen dalgalanmalar, büyüme ve istihdam arasındaki bağın zayıflamasına yol açmaktadır (Öz, 2010: 23). Büyüme ve istihdam arasındaki ilişkinin zayıflaması ise, büyüme performansı yüksek olan Türkiye ekonomisinde işsizliğin olumsuz sonuçlarının devam edeceğini göstermektedir.

Dünya üzerinde her türlü olayı ve ilişkiyi etkileyen küreselleşme olgusu, özellikle istihdam alanında ücretler ve çalışma koşulları gibi birçok etkende büyük değişiklikler meydana getirmiştir (Sönmez, 2006: 178). Küresel ölçekte, ekonomik krizler, ortaya çıktığı ülkelerdeki yatırımları etkilemekte, finansal sektörleri çökertmekte, ücret düzeylerini düşürmektedir. Böyle bir durumdan kurtulmanın yolu ise, işçi çıkararak emek maliyetini düşürmek ve ücretlerin düşürülmesi ile giderlerin azaltılmasıyla mümkün görülmektedir. Bu bağlamda, işçi çıkarma ve az istihdam yapma gibi politikaları küresel düzlemde ve krizin ortaya çıktığı piyasada işsizliği tetiklemektedir. Krizler yayıldıkça krizden etkilenen ülkelerde daha çok vasıfsız işgücünü oluşturan bireyler arasında işsizlik ve yoksulluk artışı görülmektedir (Yılmaz ve Çetin, 2007:20).

Çalışma hakkı bireylerin en önemli toplumsal hakları arasında sayılmaktadır. Toplumsal yeteneklerine uygun bir işte çalışmak isteyen bireylere bu olanağı sağlamakla yükümlü tutulmaktadır. Çalışma hakkı, birey için kendisinin ve ailesinin geçim olanak ve araçlarını sağladığından ötürü yaşama hakkının da bir devamı niteliğindedir (Gündoğan,1999:64, Ersel,1999:53). Bu nedenle tek başına bireysel ve toplumsal bir sorun olarak görülmeyen işsizlik diğer toplumsal sorunların kaynağı olabilecek bir sorun olarak değerlendirilmektedir (Erdoğan,1991:115). Bu anlamda, iktisadi politikalarla işsizliğin önlenmesi insana verilen değerlerin bir göstergesidir (Fişek,1995:171). Bununla birlikte, işsizliğin yaşanma tarzı, ilişkilere ve başa çıkma süreçlerine yansısı, toplumların iktisadi ve sosyal gelişmişlik düzeylerine ve kültürel özelliklerine göre farklılaşmaktadır (Savcı, 2009:383).

İşsizlik olgusunun ekonomik ve sosyal maliyetleri bireysel ve toplumsal anlamda ele alınabilir. Bireysel anlamda işsizlik; kişilerin sağlık, barınma ve gıda gibi parasal yükümlülüklerini yerine getirmelerinde zorlanmalarına yol açmaktadır. Toplumsal olarak ise; önemli bir üretim kaynağının eksik kullanımı nedeniyle üretim ve refah kaybına yol açmaktadır. Toplumsal anlamda şiddet ve terör gibi sorunsalların temelinde yüksek işsizlik yer almaktadır (Cengiz ve Şahin, 2011: 141).

Bireyin bir işte çalışması ekonomik olarak gelir elde etmenin yanında kişinin kendine güven ve saygı duygusunu geliştirmekte ve ona bir değer katarak topluma ait olma duygusunu güçlendirmektedir (Ataman,2000:1). Yeni yetişen bireylerin, toplumla bütünleşebilmeleri ve toplumsal statülerini kendi istek, yetenek ve çabaları ile belirleyebilmelerinde önemli

faktörlerden biri de, onların gerçek anlamda istihdam edilebilmeleridir. Burada gerçek anlamda istihdamdan kastedilen, bireylerin fiziksel ve ruhsal özelliklerine uygun ve arzu ettikleri bir işte istihdam edilmeleridir. Ancak, çoğu ülkede gerçek anlamda istihdam şöyle dursun, gençlerin herhangi bir işte istihdam edilebilmeleri bile zorluk teşkil etmektedir (Sanal, 2010:1). İşsizlerin eğitsel nitelik ve eğitim düzeyi işsizlikle ilgili çözümlenelerde dikkate alınan önemli bir değişkeni oluşturmaktadır. İşsizliğe karşı mücadele ve işsizliği azaltmaya yönelik politikaların belirlenmesinde işsizlerin nitelik ve eğitim durumları farklılaşmaya yol açacaktır. İşsizler içinde eğitilmiş bireyler ve gençlerin durumu özellikle dikkate alınan bir olgudur. Çünkü gençler sadece ülkenin gelecekteki üretim potansiyelini oluşturmakla kalmamakta sağlıklı ve mutlu bir toplum yaratılmasında da etkide bulunmaktadır.

Diğer yandan, geçmişte işsizlik, istihdam ve gelire ilişkin sorunlar bireylerden değil, ekonomik ve toplumsal süreç ve yapıardan kaynaklanan sorunlar olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde ise, aktif politikalar işsizliği bireysel bir süreç ve sorun olarak ele almaktadır. Bu anlamda toplumun, devletin ve hükümetlerin işgücü piyasasına, işsizliğe ve işsizlere ilişkin sosyal nitelikli görev ve yükümlüklerine daha az vurgu yapılırken, işsizlerin bireysel görev ve yükümlülükler öne çıkarılmaktadır (Larsen, 2001: 4)

Bireylerin işsiz kalmaları ekonomik ve sosyal olumsuzluklar yanında psikolojik sorunlara da yol açmakta ve sonuçta depresyon, öfke, alkol ve madde kullanımı ve intihara kadar giden olumsuzluklar doğurmaktadır. İşsiz kalmanın bireylerde işsizlik süresi ile sınırlı olmayan kalıcı izler bıraktığı, gelirini kaybetmenin ötesinde yeni iş buldukları zaman dahi işsiz kaldıkları sürede yaşadıkları olumsuz tecrübelerin izlerini taşıdıkları saptanmıştır (Arulampalam, 2001:585). Bunun yanında, işsizlik süresinin uzaması işsiz bireylerin yaşadığı kaygı düzeyini daha da artırmaktadır (Darity and Goldsmith, 1993:58)

İşsizlik sürecinde bireyin ailesiyle olan ilişkilerinde de değişim görülmektedir. İşsiz kalan eşe karşı anlayışlı bir tavır sergilenemediği gibi kızgınlıklar ve kavgalar da yaşanabilmektedir. İşsizlik sürecinde, kadınların daha çok etkilendiği ve işsiz kalan eşin utanç ve statü kaybı yaşadıkları belirtilmektedir (Swinburne, 1981:50). İşsiz kalma durumunda ve sonrasında hissedilenler incelendiğinde, işsizlikten en çok etkilenenlerin sosyal güvencelerinin bulunmadığı alt sosyoekonomik düzeyde bulunanlar oldukları görülmüştür (Çelikkol, 2001: 147).

İşsizliğin sosyal maliyetleri arasında suç oranlarında artış, toplumsal yapıda çözülme, dengesiz göç ve intihar vakalarında görülen artış sayılabilir. İşsizlik, bireyin geleceğe ilişkin beklediği gelirden azalmaya, tüketim alışkanlıklarında bir sınırlamaya ve sosyal izolasyona neden olmaktadır. Bu konudaki teorik yaklaşımlar, bu olumsuzluklar neticesinde bireyin intihar eğiliminin yükseleceğini iddia etmektedir. Çünkü ekonomik kayıplar ve sosyal izolasyonlar da intiharlar üzerinde anlamlı bir rol oynamaktadır. Bu konudaki çalışmalar, çalışma hayatı ile ilgili risklere özel bir ilgi göstermektedirler. İşsizlik bu riskler içerisinde ilk akla gelendir (Topbaş, 2007:162). Suç ve işsizlik ilişkisi bağlamında yaygın kanaat, bu iki değişken arasında pozitif bir ilişkinin var olduğu yönündedir. Diğer bir ifadeyle, işsizliğin arttığı durum veya ortamlarda suç oranları da artmaktadır. Konu ile ilgili araştırma bulguları, işsizlik ve suçun kompleks bir biçimde birbirleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Kızmaz, 2003:282).

Diğer yandan, işsizliğin neden olabileceği psiko-sosyal anlamda bozukluklar sadece işsiz kalan bireylerin değil, halen işi olan ve yeterli iş güvencesi olmadığı için her an işsiz kalabileceğini düşünen bireyler için de önemli bir sorundur (Çelikkol, 2001:143). Nitekim yapılan teorik tartışmalar ve gerçekleştirilen araştırma sonuçları, iş güvencesizliğinin çalışanın iş davranışları ve tutumları yanında, ruhsal ve fiziksel sağlığı üzerinde de yarattığı olumsuz etkileri ortaya koymaktadır. İş güvencesizliği nedeniyle işyerinde mutsuz, geleceklerinden endişeli olan çalışanların, iş doyumu, performansı, işe ve örgüte bağlılığı azalmaktadır (Çakır, 2007:136).

1. LİTERATÜR

Literatürde, işsizlikle diğer ekonomik değişkenler arasındaki ilişkinin test edildiği çalışmalarla mukayese edildiğinde işsizliğin sosyal ekonomik ve psikolojik sonuçları üzerine yapılan çalışmalar görece daha nadirdir. İşsizliğin sosyo-ekonomik yansımalarına ilişkin çalışmalar genel olarak şu şekilde sıralanabilir:

Yüksel (2003), işsizlerin karşılaştıkları psiko-sosyal sonuçlar ve cinsiyete göre psiko-sosyal sonuçların algılanmasındaki farklılıkları incelediği çalışmasında, işsizlik sürecinde işsizlerin sosyal, ekonomik, fizyolojik ve psikolojik durumlarının güç koşullar içinde yaşamını sürdürdüklerini göstermiştir. Çalışmadan çıkarılan sonuca göre işsizlik sürecinde işsizlerin ailesine karşı tutumlarının olumsuzlaştığı görülmüştür.

Çakır (2002), uzun süren işsizliğin sosyal dışlanmanın en önemli nedenlerinden biri olduğunu ve işsizliğin en çok kentlerdeki eğitilmiş gençleri, okulu terk eden çocukları ve kadınları etkilediğini ifade etmektedir.

Yaprak (2009), yaptığı çalışmasında, ekonomik kriz dönemlerinde işsizliğin arttığını aynı zamanda krizlerin kayıt dışı istihdama yol açtığını ve kayıt dışı istihdamdan dolayı hükümetin uyguladığı politikaların etkisizleştiğini ifade etmektedir.

Cengiz ve Şahin (2011), işsizliğin toplumsal refah kaybına etkisini araştırdıkları çalışmalarında, gelişmiş ülkelerde, istihdam politikalarının özellikle genç işsizler ve kadın istihdamı düşünülerek hazırlandığına dikkat çekerek kamunun eğitimi talebe göre şekillendirmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

Dinççağ ve DüNDAR (2011), 2008 Krizinin kadın ve erkek işgücüne etkilerini inceledikleri çalışmalarında, krizde erkek işsizliğinin arttığını kadın işsizliğinin ise değişmediğini bulmuşlardır. Çalışmada ayrıca kriz dönemlerinde kadınların işgücüne katılım oranının arttığı görülmektedir.

Whelan (1992), İşsizlik, gelir, yaşam kalitesindeki düşüş ve finansal zorluk arasındaki ilişkiyi test ettiği çalışmasında, işsizliğin sadece birey üzerinde değil, aile üzerinde de olumsuz etki doğurduğunu ifade etmektedir.

Waters and Moore (2002), finansal sıkıntı ve özsaygı arasındaki olumsuz ilişkiyi araştırdığı çalışmasında, işsizliğin erkeklerde kadınlardan daha yüksek özsaygı kaybına yol açtığı bulunmuştur.

Hansen (2005), geleneksel ailede erkeğin işsiz kaldığında bir yandan gelir, bir yandan da statü kaybıyla karşı karşıya kalacağını ve bu bağlamda erkeğin işsiz kalmasının aile üzerinde kadının işsiz kalmasından çok daha fazla gerginlik ve stres oluşturduğunu belirtmektedir.

Shamir (1986), özsaygı ve işsizliğin psikolojik etkisi üzerine yaptığı araştırmasında, işsizliğin, özsaygısı düşük bireylerin sağlığını olumsuz etkileyeceğini, özsaygısı yüksek bireylerin ise işsizliğin olumsuz sonuçlarından daha az etkileneceğini öngörmektedir. Elde edilen veriler yüksek özsaygıya sahip kişilerin, işsizliğin psikolojik etkilerine karşı daha dirençli olduğunu ortaya koymuştur. Özsaygısı düşük işsiz bireylerin, özsaygısı yüksek işsiz bireylerden daha yüksek depresyon düzeyine sahip olduğu belirtilmiştir.

Güler (2005), işsizlik sorununun sadece ekonomik neden ve sonuçlarıyla ele alınmaması gerektiği üzerinde durmuştur. Çalışmanın en ilgi çekici yanı, işsiz bireylerin yeniden işe girebilmek için gerekli beceri geliştirme çalışmaları yapma konusunda motivasyonunda yaşanan düşüşün işsizlik süresinin uzamasına ve böylece, işsizliğin içinden çıkılması zor bir kısır döngü haline geldiğini göstermesidir.

Ullah (1990), yoğun finansal zorluk yaşayan bireylerin, daha çok psikolojik sıkıntı yaşadığını, daha çok iş başvurusu yaptığı ve zamanlarını daha pasif kullandıklarını ifade

etmiştir. Araştırmaya göre, düşük gelir, eğer kişi tarafından günlük ihtiyaç ve isteklerini karşılamada yetersiz olarak görülüyorsa, psikolojik sıkıntıları da beraberinde getirmektedir.

Mütevellioğlu ve Çizel (2010), yaptıkları alan araştırmasında, işsizlerin %59,5'i, işi olan yurttaşlarla eşit haklara sahip olmadığı görüşündedir. Araştırma bulguları, Türkiye'de işsiz olmanın, varlıksal güvenceden, dolayısıyla tüm haklardan yoksunluğu ifade ettiğini ortaya koymakta; diğer taraftan işsizlerin sosyal hak bilincinin ve dolayısıyla talebinin zayıflığına işaret etmektedir.

Yılmaz vd. (2004), yaptıkları çalışmaya göre, işsizlik ekonomik ve toplumsal bir problem olmasının yanında bireyler açısından da psikolojik sonuçları olan bir olgudur. İşsizler ekonomik ve sosyal baskıların da etkisiyle kendilerine olan güven duygularını yitirmekte, geleceğe ilişkin beklentilerde ümidin yerini alan karamsarlık, yeni işler için yapılan başvurularda karşılaşılan olumsuz cevaplar kısır döngüyü tamamlayarak, işsiz kalan bireyde psikolojik yıkım sürecini başlatmaktadır.

Pazarlıoğlu ve Turgutlu (2007), yaptıkları çalışmada, bazı suç verilerinin gelir ve işsizlikle uzun dönemli denge ilişkisi ve nedensellik ilişkisine sahip olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de toplam suç, devlete karşı, kamu güvenliğine karşı, genel ahlaka karşı işlenen suçlar ile KBGSYH ve toplam işsiz sayısı arasında uzun dönemli denge ilişkisi tespit edilmiştir.

2. VERİ VE METODOLOJİ

A) VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

İşsizliğin aile bireylerinin harcamaları üzerindeki algısını incelemek amacıyla Kilis ilinde ikamet eden aileler üzerinde anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket, tesadüfi (rassal) örneklem metodu ile seçilen 150 aile üyesine uygulanmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tanımlayıcı istatistikler yer alırken ikinci bölümde işsizliğin aile harcamalarına etkisini ölçmek için hazırlanan anket soruları yer almaktadır.

B) ÖLÇEK

Ankete katılanlara, işsizliğin aile harcamaları üzerindeki etkisinin nasıl algılandığını ölçmek amacıyla 13 adet soru sorulmuştur. Soruların hepsi olumsuz ifadelerden oluşmaktadır ve cevaplar 5'li likert ölçeğine göre hazırlanmıştır. Cevaplar "1 Kesinlikle katılıyorum" ve "5 Kesinlikle katılmıyorum" şeklinde isimlendirilmiştir. Ankete katılan bir bireyin ölçekteki sorulara verdiği yanıtlar toplanmıştır. Ankete cevap verenler toplamda düşük bir puan alırlarsa işsizlik durumunda aile harcamalarının kısılmasını daha keskin bir şekilde algıladıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Eğer yüksek bir puan alırlarsa işsizliğin aile harcamalarına etkisi daha az olumsuz olarak nitelendirdikleri ortaya çıkmaktadır.

Ankette yer alan sorular aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo 1. Ölçekte yer alan sorular.

Soru No.	Soru
1	Ev halkından biri işsiz kalınca aile içi şiddet artış gösteriyor
2	Ev halkından biri işsiz kalınca eğitim harcamalarında kısıtlama yapıyoruz
3	Ev halkından biri işsiz kalınca giyim harcamalarında kısıtlama yapıyoruz
4	Ev halkından biri işsiz kalınca gıda harcamalarında kısıtlama yapıyoruz
5	Ev halkından biri işsiz kalınca sosyal harcamalarda kısıtlama yapıyoruz
6	Ev halkından biri işsiz kalınca markalı ürün harcamalarında kısıtlama yapıyoruz
7	Ev halkından biri işsiz kalınca çocuklara yapılan harcamalarda kısıtlama yapıyoruz

8	Aile resisi işsiz kalınca ailede sağlık problemleri artmaya başlıyor
9	İşsiz kaldıktan bir müddet sonra çalışan bireyin aile üzerindeki saygınlığı azalıyor
10	Çalışan birey işsiz kalınca aileden dışlanmaya başlıyor
11	Çalışan birey işsiz kalınca çevreden dışlanmaya başlıyor
12	İşsizliğin süresi arttıkça bireyde psikolojik bozukluklar başlıyor
13	İşsiz kalan birey zararlı alışkanlıklara(alkol, sigara vb) yöneliyor

Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için Cronbach Alpha istatistiğinden yararlanılmıştır. Bu istatistik bir ölçeğin gerçekte ölçmek için tasarlandığı ölçeği güvenilir bir şekilde ölçüp ölçmediğini ortaya çıkarmaktadır. Alfa istatistiği sıfır ile bir arasında değerler alır ve istatistiğin bire yakın olması ölçeğin güvenilir olduğunu ifade eder. Sıfır alfa istatistiği ise ölçeğin güvenilir olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Genel olarak literatürde 0.7 alfa istatistiğine sahip bir ölçeğin güvenilir olduğu kabul edilmektedir. Fakat zeka testleri gibi bazı testlerde daha yüksek istatistik değerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bununla beraber bazı ölçülmeye çalışılan yapılar daha karmaşık ve çok boyutludur. Bu tür ölçeklerde 0.7'den küçük alfa istatistiği de kabul edilebilmektedir (Kline, 1999).

Çalışmada kullanılan ölçek için Cronbach's Alpha istatistiği 0.674 olarak hesaplanmıştır. Aile bireylerinden bir kişinin işsiz kaldığında diğer bireylerin bu durumu algılama durumlarını etkileyen birçok faktör söz konusudur. Dolayısıyla bu çalışma için alfa istatistiğinin yeterince güvenilir olduğu kabul edilmektedir.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

Yaş	Çalışan sayısı	
	Frekans	Yüzde
18-25	16	10,7
26-30	26	17,3
31-40	36	24,0
41-50	49	32,7
50+	23	15,3
Eğitim	Ailedeki Birey Sayısı	
	Frekans	Yüzde
İlköğretim	84	56,0
Lise	34	22,7
Fakülte	12	8,0
Diğer	20	13,3
Aile Reisi Çalışıyor Mu?		
Frekans Yüzde		
Evet	103	68,7
Hayır	47	31,3

Tablo 2 de katılımcıların tanımlayıcı istatistikleri yer almaktadır. Tabloya göre ankete katılanlardan 85 (%56,7) kişi 31 yaş ve üzerindedir. Ankete katılan diğer kişiler ise 18-30 yaş arasındadır. Ankete katılanlardan 20 kişinin (%13,3) ailesinde hiç kimse çalışmıyor olarak kayıtlara alınmıştır. 90 kişi (%65,3) ise ailesinde bir kişinin çalıştığını belirtmiştir. Geri kalan 32

kişi (%19,3) ise ailesinde 2 veya daha fazla kişinin çalıştığını bildirmiştir. Ankete katılanların eğitim seviyesi şu şekildedir: 84 kişi ilköğretim mezunu (%56), 34 kişi lise mezunu (%22,7), 12 kişi fakülte mezunu (%8), 20 kişi (%13,3) ise diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Ankete katılanlardan 16 kişi (%10,7), 28 kişi (%18,7), 52 kişi (%34,7), 54 kişi (%36,0) sırasıyla 2,3,4 ve 5 ve üzeri bireylerin yaşadığı ailelerden geldiklerini raporlamışlardır. Aile reisi çalışıyor mu sorusuna 130 katılımcı (%68,7) evet, 47 katılımcı (%31,7) hayır cevabını vermişlerdir.

C) ÇALIŞMANIN HİPOTEZLERİ

Çalışmada işsizlik durumunda aile harcamalarının (gıda, giyim vb) kısıtlanmasının bireyler tarafından algılanma dereceleri arasında farklılık olup olmadığına ilişkin hipotezler kurulmuştur. Bu hipotezler şu şekildedir:

H1: Farklı yaş gruplarındaki kişilerin işsizlik durumunda aile harcamaları algısı arasında farklılık yoktur.

H2: Farklı eğitim düzeylerindeki kişilerin işsizlik durumunda aile harcamaları algısı arasında farklılık yoktur.

H3: Farklı sayıda bireylerin yaşadığı ailelerdeki işsizlik durumunda aile harcamaları algısı arasında farklılık yoktur.

H4: Aile reisinin çalıştığı aileler ile çalışmadığı ailelerin işsizlik durumunda aile harcamaları algısı arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

D) METODOLOJİ

Bu çalışmada kurulan hipotezler ortalamaların karşılaştırılması yoluyla test edilebilir. Bu hipotezlerden birinci, ikinci ve üçüncü hipotezler için test edilen değişkenlerde ikiden fazla grup olduğu için varyans analizi uygulanacaktır. Buna karşın üçüncü hipotezde iki adet cevap şıkkı söz konusu olduğu için bağımsız örneklem t testi ile hipotezin test edilebileceğine karar verilmiştir.

Varyans analizi ve bağımsız örneklem t testinin uygulanabilmesi için veri setinin normal dağılması gerekir. Verinin normal dağılım sergileme durumu Kolmogorov Smirnov (K-S) testi ile test edilmiştir. Buna göre kişilerin işsizlik algısı ölçeğinden aldıkları puanlar toplamı normal dağılıma uygun olup olmadığını belirlemek için K-S testine tabi tutulmuştur. K-S testi istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır (K-S: 0.055, df: 150, Sig: 0.200). Bu durum ölçekten alınan sonuçların dağılımının normalden önemli derecede farklılık göstermediğine işaret etmektedir.

E) ANALİZ

İlk hipotezi test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizinden faydalanılmıştır. Farklı yaş düzeylerindeki kişilerin işsizlik algısının farklılık gösterip göstermediği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

ANOVA testinin gerçekleştirilebilmesi için normal dağılımın yanı sıra, homojen varyans şartının da sağlanması gerekmektedir. Bu amaçla Levene istatistiği kullanılmıştır. Levene istatistiği farklı gruplar arasındaki varyansın (değişkenliğin) homojen olup olmadığını ortaya çıkarmak için kullanılmaktadır. Çalışmada Levene istatistiği (1,062) istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır (sig:0,397). Bu nedenle gruplar arasındaki varyansın eşit olduğu savunulabilir.

Tablo 3. Farklı yaş grupları ile işsizlik algısı arasındaki varyans testi

ANOVA					
	Kareler Toplamı	s.d.	Kareli Ortalamalar	F	Sig.
Grup-içi	29,338	4	7,335	,174	,951
Gruplar-arası	6113,495	145	42,162		
Toplam	6142,833	149			

Tablo 3 de yaş grupları ile işsizlik algısı arasındaki varyans testi görülmektedir. F istatistiği (F:0,174, sig:0,951) farklı gruplar arasındaki işsizlik algısının benzer olduğuna işaret etmektedir. Yaş gruplarının algıları arasındaki farklılık belirgin bir farklılık olmamaktadır.

İkinci hipotezde ise farklı eğitim düzeyindeki kişilerin işsizlik algısı arasında farklılık olup olmadığını test edilmektedir. Levene istatistiği (L:4,498, Sig:0,005) gruplar arasındaki varyansın homojen olmadığını göstermektedir. Ankete katılanların yarısından fazlası (%56'sı – 84 kişi) ilköğretim mezunu iken, geri kalan kişilerin eğitim seviyesi üç grup arasında dağılmaktadır (Tablo 1). Bu nedenle parametrik olmayan Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Bu sonuca göre K-W istatistiği (KW istatistiği: 1,711 ve sig:0,635) eğitim düzeyi ile işsizlik algısının değişmediğine işaret etmektedir.

Üç numaralı hipotezin test edilmesi için ANOVA analizinin kullanılması gerekmektedir. Levene istatistiği (1,382) istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır (sig:0,134) Bu nedenle varyans homojendir denilebilir ve ANOVA istatistiği kullanılabilir. F istatistiği (F:1,417, sig:0,099) farklı gruplar arasında işsizlik algısının benzer olduğuna işaret etmektedir (Tablo 4).

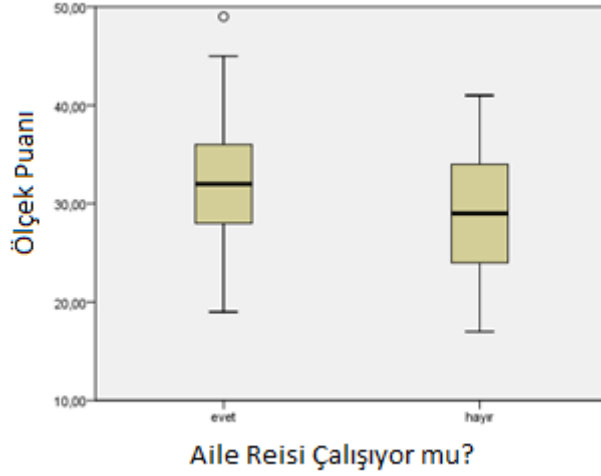
Tablo 4. Farklı sayıda bireylerin yaşadığı ailelerin işsizlik durumunda aile harcamaları algısı arasındaki varyans analizi sonuçları

ANOVA					
	Kareler Toplamı	s.d.	Kareli Ortalamalar	F	Sig.
Grup-içi	37,191	29	1,282	1,417	0,099
Gruplar-arası	108,569	120	0,905		
Toplam	145,760	149			

Son olarak dördüncü hipotezin bağımsız örneklem t testi ile test edilmesi amaçlanmıştır. Bağımsız örneklem t testi için de iki bağımsız grup arasındaki değişimin homojen olması gerekmektedir. Bu varsayımın sağlanıp sağlanmadığını test etmek için Levene istatistiği kullanılmıştır. Bu istatistik (F:0,035 ve sig: 0,852) istatistiksel olarak anlamlı çıkmamıştır. Bu durum varyansların homojen olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle parametrik bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Bağımsız örneklem t istatistiği (3,632) ve anlamlılık derecesi (0,000) çıkmıştır. Bu durumda gruplar arasında belirgin bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Aile reisinin çalıştığı kişilerin ölçekten aldığı puanın ortalaması 32,6699 iken, aile reisinin çalışmadığı kişilerin ölçekten aldıkları puanın ortalaması 28,7234 olmaktadır. Aile reisi

çalışıyorsa, kişilerin işsizliğe ilişkin algısı daha az olumsuz olmaktadır. Ve aynı şekilde eğer aile reisi çalışmıyorsa bu durumda çok daha olumsuz bir algı söz konusu olmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Aile reisinin çalışma durumu ve ölçekten alınan puanlar.

Çalışmada test edilen hipotezlerin sonuçları toplu şekilde aşağıdaki tabloda görülebilir.

Tablo 5. Çalışmada kullanılan hipotezler ve sonuçları

Farklı yaş gruplarındaki kişilerin işsizlik durumunda aile harcamaları algısı arasında farklılık yoktur	Desteklendi
Farklı eğitim düzeylerindeki kişilerin işsizlik durumunda aile harcamaları algısı arasında farklılık yoktur	Desteklendi
Farklı sayıda bireylerin yaşadığı ailelerdeki işsizlik durumunda aile harcamaları algısı arasında farklılık yoktur	Desteklendi
Aile reisinin çalıştığı aileler ile çalışmadığı ailelerin işsizlik durumunda aile harcamaları algısı arasında anlamlı bir farklılık yoktur	Desteklenmedi

SONUÇ

Bu çalışmada, işsizliğin aile harcamalarına etkisi farklı yaş grupları, ailedeki birey sayısı, eğitim düzeyleri ve aile reisinin çalışıp çalışmama durumu dikkate alınmak suretiyle incelenmiştir. Çalışmada dört adet hipotez kurulmuş ve bu hipotezler varsayımlara uygun olarak farklı istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir.

İlk olarak farklı yaş grupları arasında ölçekten alınan puanlara göre anlamlı farklılık olup olmadığı araştırılmış ve varsayımlar sağlandığı için varyans analizi kullanılmıştır. Sonuçta farklı yaş grupları arasında işsizliğin aile harcamalarına etkisi arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

İkinci hipotez ise farklı eğitim düzeylerindeki kişilerin ölçekten aldıkları puanlara göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmış ve varsayımlardan homojen varyans varsayımı sağlanamadığı için parametrik olmayan Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına

göre farklı eğitim seviyelerindeki insanların, işsizliğin aile harcamalarına etkisini algılamasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı söylenebilir.

Üçüncü hipotezde farklı sayıda bireylerin yaşadığı ailelerde ölçekten alınan puanlara göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan varyans analizi sonucunda farklı sayıda bireylerin yaşadığı ailelerin işsizliğin aile harcamalarına etkisi ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Dördüncü hipotezde ise aile reisinin çalıştığı aileler ile aile reisinin çalışmadığı ailelerin, ölçekten aldığı puanlar arasında anlamlı farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Varsayımları sağlandığı için bağımsız örneklem t testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre aile reisinin çalışmadığı aile bireyleri, işsizliğin aile harcamalarına etkisini, aile reisinin çalıştığı ailelere göre daha olumsuz bir şekilde algılamaktadır.

Aile reisinin işsiz kalması, ailelerin gıda, giyim, eğitim ve sosyal harcamalarda kısıtlama yapma yönünde algılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Bunun yanında, işsiz kalan bireyin saygınlığının azalması ve hem aile hem de çevre tarafından dışlanması kişinin aile reisi olması durumunda arttığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Arulampalam, Wiji, “Is Unemployment Really Scarring? Effects of Unemployment Experiences on Wages”, *The Economic Journal*, 111, (2001), 585-606.
- Ataman, Berrin Ceylan, *İşgücü Piyasası ve İstihdam Politikalarının Prensipleri*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara, (2000).
- Cengiz, Sibel ve Şahin, Afşin, “Refah Kaybı Çerçevesinde İşsizlik”, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3(1), (2011), 135-141.
- Çakır, Özlem, “Sosyal Dışlama”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), (2002), 83-104.
- Çakır, Özlem, “İşini Kaybetme Kaygısı: İş Güvencesizliği”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 12, (2007), 117-140.
- Çelikkol, Ahmet, *Çağdaş İş Yaşamında Ruh Sağlığı*, İstanbul: Alfa Basın Yayın Dağıtım, (2001).
- Darity, William Jr., ve Goldsmith, Arthur, “Unemployment, Social Psychology, and Unemployment Hysteresis”, *Journal of Post Keynesian Economics*, 16(1), (1993), 55-72.
- Dinççağ, Ayşegül, ve Dündar, Hasan Çağlayan, “2008 Krizinin Kadın ve Erkek İşgücüne Etkileri”, TEPAV Değerlendirme Notu, http://www.tepav.org.tr/upload/files/1302160654-2.Krizin_Kadin_ve_Erkek_Isgucune_Etkileri.pdf, (2011), (Erişim Tarihi: 15.07.2012).
- Erdoğan, Nihat, *Sosyolojik Açıdan Kent İşsizliği ve Anomi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayın No:62, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, (1991).
- Ersel, Birsen, “Ulusal Basında İstihdam ve İşsizlik Sorunları”, *Mercek*, 14, (1999), 52-67.
- Fişek, Ali Gürhan, “Çok-Bilimli Eksende İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği” *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 50, (1995), 167-172

- Güler, Burcu Kümbül, “İşsizlik ve Yarattığı Psiko-Sosyal Sorunların Öğrenilmiş Çaresizlik Bağlamında İncelenmesi”, http://akademikpersonel.kocaeli.edu.tr/burcu.guler/diger/burcu.guler12.01.2010_17.02.30diger.pdf, (2005), (Erişim Tarihi: 15.07.2012)
- Gündoğan, Naci, *Genç İşsizliği*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:130, Eskişehir, (2001).
- Hansen, Hans Tore, “Unemployment and Marital Dissolution: A Panel Data Study of Norway”, *European Sociological Review*, 21(2), (2005), 135-148.
- Kızmaz, Zahir, “Ekonomik Yapı ve Suç: Bazı Araştırma Bulguları Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), (2003), 279-304.
- Kline, Paul, *The handbook of psychological testing* (2nd ed.). London:Routledge, (1999).
- Larsen, Jarsen Elm, “The Active Society and Activation Policy”, Paper Presented at the Conference of the Graduate School for Integration, Production and Welfare: 28-31 October 2001, Denmark, (2001).
- Mütevellioglu, Nergis ve Çizel, Rabia Bato. “İşsizlik ve Sosyal Haklar: Bir Alan Araştırmasının Bulguları”, <http://www.sosyalhaklar.net/2010/bildiri/nergis.pdf>, (2010), (Erişim Tarihi: 15.07.2012)
- Öz, Sumru, “İstihdamsız Büyüme mi?”, *Ekonomik Araştırma Formu*, http://www.ku.edu.tr/ku/images/EAF/erf_wp_1024.pdf, (2010), (Erişim Tarihi: 15.07.2012)
- Pazarlıoğlu, Vedat ve Turgutlu, Timur, “Gelir, İşsizlik ve Suç: Türkiye Örneği”, 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, İnönü Üniversitesi, 24-25 Mayıs 2007, <http://web.inonu.edu.tr/~eisemp8/bildiri-pdf/pazarlioglu-turgutlu.pdf>, (2007), (Erişim Tarihi: 15.07.2012)
- Sanal, Engin, “Küresel Ekonomik Kriz ile Dünyada ve Türkiye’de Artan Genç İşsizliği”, <http://www.toprakisveren.org.tr/2010-88-menginanal.pdf>, (2010), (Erişim Tarihi: 15.07.2012).
- Savcı, İlkay, “İşsizliği Yaşamak ve Başa Çıkmak”, *Sosyal Politikada Güncel Sorunlar*, A.Ü. SBF Yayınları, (2009), 381-396.
- Shamir, Baas, “Self-esteem and the psychological impact of unemployment”, *Social Psychology Quarterly*, 49, (1986), 61-72.
- Sönmez, Pelin, “Küreselleşme Avrupa Birliği ve İstihdam: Çalışma İlişkilerinde Yaşanan Dönüşüm”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 5(3), (2006), 177-198.
- Swinburne, Penny, "The Psychological Impact of Unemployment on Managers and Professional Staff," *Journal of Occupational Psychology*, 54, (1981), 47-64.
- Topbaş, Ferhat, “İşsizlik ve İntihar İlişkisi: 1975–2005 Var Analizi”, <http://iibfdergi.kmu.edu.tr/userfiles/file/aralik2007/PDF/8.pdf>, (2007), (Erişim Tarihi: 15.07.2012).
- Ullah, Phillip, “The Association Between Income, Financial Strain and Psychological Well-being among Unemployed Youths”, *Journal of Occupational Psychology*, Number: 63, (1990), 317-330.
- Waters, Lea ve Moore, Kathleen, “Predicting Self-Esteem During Unemployment: The Effect of Gender, Financial Deprivation, Alternate Roles, and Social Support”, *Journal of Employment Counseling*, 39, (2002), 171-189.

- Whelan, Christopher T., "The Role of Income, Life-Style Deprivation and Financial Strain In Mediating The Impact of Unemployment on Psychological Distress: Evidence From The Republic of Ireland", *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 65, (1992), 331-344.
- Yaprak, Şenol, "Ekonomik Krizlerin İstihdama Yansıması", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 1(2), (2009), 41-54.
- Yılmaz, Ali Sırrı, ve Çetin, Beyzade Nadir, "Küreselleşmenin İşsizlik Üzerine Etkileri", *e-Journal of New World Sciences Academy*, http://perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_1645/1645_49292.pdf, 3(1), (2007), (Erişim Tarihi: 15.07.2012).
- Yılmaz, Tuncay; Fidan, Fatma ve Karataş, Veli, "İşsizliğin-Sosyo-Psikolojik Sonuçları", *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları*, 48, (2004), 163-183.
- Yüksel, İhsan, "İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçlarının İncelenmesi (Ankara Örneği)" *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), (2003), 21-38.